

Malparlar bé

Carles CASTELLANOS I LLORENS

El dia 15 de març proppassat vaig tenir l'ocasió d'exposar (dins el Cicle de Primavera de Llengua Nacional) el que vaig subtítular «Bases de català correcte per a malparlades i malparlats». El títol «Malparlem bé!» –prou contradictori formalment– ja posava en evidència la dificultat del tema en el seu conjunt.

D'entrada cal dir que és possible de parlar malament (o de *renegar*, com en diem correntment) amb un mínim de correcció o de genuïtat lingüístiques. Però per a això és imprescindible de tenir ben assentats els rudiments del català no formal. Cal distingir, en primer lloc, entre diferents conceptes, com *llenguatge no formal*, *modalitat d'expressió col·loquial*, *argot*, etc. I, en segon lloc, conèixer els recursos expressius fonamentals del català oral no formal. En aquesta breu exposició resumirem tan sols una part d'aquestes qüestions.

Què entenem per català no formal?

Entenem per català no formal aquella varietat lingüística que no posseeix les característiques del llenguatge formal, és a dir, que no ha estat objecte d'un procés de for-

malització com ho ha estat la llengua escrita en les varietats literària i estàndard.

El català no formal té dues varietats fonamentals: el català *familiar* i el català *popular*, segons el grau de formalitat. Podem anomenar *popular* la varietat més generalitzada entre els sectors populars, menys sensibles als tabús i restriccions de les classes més sofisticades; anomenem *familiar*, en canvi, aquella varietat que se serveix d'alguns eufemismes (com *fúmer*, en lloc de *fotre*; *fer pipí* o *fer el riu* en lloc de *pixar*, etc.). La varietat familiar acostuma a recórrer a expressions del llenguatge infantil (*fer pipí*, *fer caca*, *mam*, etc.).

Mirant l'evolució històrica de la llengua, és important de saber que el llenguatge no formal (oral) és anterior al llenguatge formal (bàsicament escrit)

Des del punt de vista de l'evolució històrica de la llengua és important que es tingui clar que el llenguatge no formal (és a dir, oral) és

anterior al llenguatge formal (bàsicament escrit). Les característiques del llenguatge no formal resulten del fet d'ésser oral (i també interactiu). Les podem resumir en els següents aspectes:

–Menor precisió expressiva. Hi ha més camp per a l'ambigüïtat (ja que en l'intercanvi oral el significat s'infereix per mitjà de la intercomunicació del diàleg).

–Relaxació fonètica i reducció formal de les flexions morfològiques, etc., pel fet que generalitza l'analogia com a recurs derivatiu; utilitza formes com *poguer*, *sapiguer*, *samàfeno*, *telèfen*, etc. Com a extensió d'aquest mateix fenomen de relaxació podem assenyalar una incorporació més àmplia de lèxic d'altres codis (en català, principalment del caló i de la llengua dominant en contacte segons les zones: espanyol, francès, italià).

–Essent com són les varietats no formals pròpies de la llengua parlada, reflecteixen més directament les variants dialectals. Hi ha, doncs, aspectes del llenguatge no formal que són generals, però un cert nombre són característics d'un dialecte concret. Per exemple, l'adverbi *així* té segons les zones la forma familiar *aixina* o la forma familiar *aixins*. La denominació popular més corrent del penis és per a un dialecte *cigala*, per a un altre *piu*, per a un tercer *pardal*. Els barbarismes *entonses* (aleshores) i *apuprés* (si fa no fa) corresponen a àrees concretes, etc.

De manera general, cal distingir les varietats no formals de la llengua, de la modalitat d'expressió col·loquial o dialògica (la que és pròpia del diàleg quotidià entre les persones). No considerem, doncs, que sigui una denominació adequada de les varietats no formals la de *llenguatge col·loquial*, que hauria de servir pròpiament per a denominar una modalitat d'expressió. Cal incloure entre les característiques d'aquesta modalitat l'entonació (interrogació, admiració, etc.); la interactivitat de la conversa que –tal com hem assenyalat– permet tant una més gran imprecisió expressiva com una més

D'esquerra a dreta: Carles Castellanos, Lluís Marquet, Rosa V. Gras i Carles Riera (foto RS)

gran relaxació articulatòria; la redundància; les estratègies d'inferència; etc.

Convé, doncs, no confondre el grau de formalitat amb la modalitat d'expressió, per tal com poden existir comunicacions en què s'utilitzin recursos de la modalitat d'expressió col·loquial però realitzades amb un grau de formalitat elevat. El context en què apareix i es desenvolupa el llenguatge no formal és sempre, però, el de la modalitat d'expressió col·loquial.

D'altra banda, l'argot és una varietat no formal però que es diferencia de les varietats més esteses socialment (les varietats anomenades familiar i popular) pel seu caràcter volgutament críptic. Amb aquesta finalitat, l'argot recorre a deformacions dels mots (*altúrries* en lloc de *alt* o de *dalt*; *ovanyi* en lloc de *ou*; *demanisquiar* en lloc de *demanar*, etc.) o manlleua una quantitat més gran de paraules del llenguatge caló (*baril* = 'molt bo'; *camelar* = 'estimar'; *pinxerar* = 'mirar', etc.). Aquest caràcter críptic de l'argot fa que sigui utilitzat en un àmbit social reduït; per aquesta raó és considerat una varietat *social* de la llengua. En aquest article tractarem sobretot de les varietats no formals més esteses de la llengua: la familiar i la popular.

Recursos expressius i trets específics del català no formal

El català oral és poc elaborat (no ha estat tan estudiat ni perfeccionat com la llengua literària), però això no vol pas dir que no tingui recursos expressius. Amb aquest breu treball voldria contribuir a sistematitzar-ne alguns.

D'una banda, cal esmentar les **interjeccions**, recursos que són propis del llenguatge oral i que no existeixen en el llenguatge escrit o fràstic. Hi farem tan sols unes breus observacions. Les interjeccions poden ésser pròpies (*ep!*, *uep!*, *ei!*, *òndima!*, *ai!*, *ui!*, *oi!*, *au!*, *eh!*, *apa!*, *ecs!*, *uix!*, etc.) o impròpies (*noi!*, *renoi!*, *home!*, *dimoni!*, *bé!*, etc.). Algunes partícules tenen també una funció interrogativa, com *oi?*, *eh?*; d'altres són onomatopèiques, com *buf!*, *ehem!*, *he-he!*, *ai!*, etc.

Pel que fa a les onomatopèiques, cal conèixer les pròpies del català, com ara les que representen crits animals: *mèu!*, *marrameu!*, *bub-bub!* (utilitzada també com a nom en el llenguatge infantil: *un bub-bub*), *quiquiri-quic!*, *caticatasques!*, *piu-piu!*, *beeee!*, *ihààà-ihààà!*, etc.

Unes altres representen sons humans, com *uèèè!*, *enguèèè!*, *he-he!*, *ehem!*, *atxim!* Les més esteses representen sorolls, en general, com *catacrac!*, *pum!*, *patapum!*, *pataplum!*, *nyigo-nyigo!*, *ric-rac!*, *riiing!*, *tamtam!*, *barrabuuuummm!* La traducció (o adaptació) d'onomatopèies pot presentar alguns problemes de transcripció. És important fer-ne en tots els casos la lectura catalana correcta d'acord amb els sons de la llengua (com en el cas de l'onomatopèia *zzzz!*, etc.).

Un aspecte concret de les interjeccions són els anomenats *clics* o esclafits (que inclouen sons que no pertanyen al sistema fonològic general de la llengua). Entre els diferents clics tenim, per exemple, el d'interpel·lació: *tst!*; el d'incitació al silenci: *xxx*, *xxit*, *xuut!*; el clic lateral (per a arriar un cavall, etc.) de caràcter despectiu aplicat a les persones; el clic alveolar (tocar l'ase) per a expressar rebuig, negació, etc.

Hi ha desviacions tan esteses socialment que gairebé no tenen connotacions d'informalitat: *pendre* en lloc de *prendre*, *abre* en lloc de *arbre*, etc.

D'altra banda, cal recordar que el llenguatge oral reforça també l'expressivitat per mitjà del recurs sovintejat a **frases fetes, metàfores**, etc. del tipus de: *Muts i a la gàbia! Justa la fusta! Fa un vent que no se sent res! No es moca amb mitja màniga. No tindran pebrots de fer-ho. Ets un sol. Són de la ceba. Són de la crosta. Sembla la lluna quan fa el ple. Fa una cara de pa de ral. Té un cul com una semal. Més llarg que un dia sense pa. Més curt que una cua de conill (o que les mànigues d'una armilla). Qui té boca s'equivoca. Bona nit i tapa't!* Sovint s'hi empra la ironia: *-Què hi farem? -Mala cara quan ens morirem! M'has tocat allò que no sona*, etc. No insistim en aquest apartat, ja que la fraseologia omple els articles dels diccionaris corresponents als mots de la llengua bàsica. No totes les frases poden ésser considerades de la llengua estàndard formal; sovint les més expressives pertanyen a les varietats no formals.

El llenguatge no formal també es caracteritza per la realització de **reduccions i desviacions fonètiques** de diversa mena. Podem considerar casos de desviacions de la

forma normativa (i, en general, més estesa): *domés*, *dingú* (o *dingús*), *aixòs*, *aixins*, *aixinses*, *llavontes*, *alleshores*, *bora nit*, etc. Algunes desviacions tenen un caràcter més aviat rural, com les reduccions /wa/ > /ò/: *con* (en lloc de *quan*), *gonyar* (en lloc de *guanyar*), etc. Són trets no formals dels parlars centrals i septentrionals els següents casos d'addició consonàntica final: *àpit* (en lloc de *api*), *colègit* (en lloc de *col·legi*), *prèmit* (en lloc de *premi*), *cort* (en lloc de *cor*: «Me fa mal el cort de tant córrer»), *ahirt* (per *ahir*), *marc* o *mart* (per *mar*: *Anar a passejar fins a marc*).

En alguns casos les desviacions són molt esteses socialment, de tal manera que, encara que no transcendeixen en l'escriptura, gairebé no tenen en la pronunciació connotacions d'informalitat, com *pendre* en lloc de *prendre*, *istiu*, en lloc de *estiu*, *abre* o *aibre*, en lloc de *arbre*, etc.

Cal remarcar encara algunes **distorsions i especificitats morfològiques** pròpies de les varietats no formals. En primer lloc, cal assenyalar algunes formes de l'infinitiu de verbs com *poguer*, *sapiguer*, *volguer*, etc. En segon lloc, flexions no establertes per la norma general, com els femenins i els plurals de *prou*, *força*: *prouta*, *proutes*, *prous*, *forces*...; els femenins d'adjectius com: *exigenta*, *amarganta*, *igualta*, etc. Exemples: *No en tinc proutes. Totes les dones no són iguals*. Cal esmentar també plurals redundants del tipus de *els dillunsos*, *els collonsos*. Són especialment corrents: *crusos*, *nusos* (plural de *nu*), *dusos* (plural de *dur*). Exemples: *'Naven tots nusos. M'he fet uns ous dusos*.

Alguns sufixos són específics de les varietats familiars i populars (o reben usos específics): *un -a acusetata*, *un -a burleta*, *emprenyamenta*, *esllomamenta*, *cardància*, *mame-llam*, *fraram*. Cal esmentar encara l'ús més accentuat dels sufixos diminutius, augmentatius i afectius: *Dóna'm la maneta. És molt xicoteta. Vine aviadet. La marona. Quina carona que feia la Maria! Era un pagesot molt rústec. Ja és tardot*.

Una consideració especial mereix l'ús ambigu o poc precís dels **anafòrics**. Sovint es tracta de l'ús del demostratiu en lloc del pronom: *Aquella m'ha dit qu'ho 'vies fet tu. Aquell no em vol veure*. Amb menys precisió encara algun parlar utilitza *allò*, *això* en lloc de *aquell*, *aquest*: *Allò és mon pare*. En algun cas, el demostratiu substitueix un mot que

no es vol dir: *M'ha vingut això* (refeint-se a 'la menstruació'). En aquest mateix grup es poden incloure els usos variables (com a substantius, adjectius, verbs) dels mots *daixon- ses, dallonses, daixò, dallò, daixona, dallona*. Exemples: *Em fan mal els dallonses. És molt daixon- ses, ell. Què vols que escrigui ell una carta, si no sap daixon- ses! M'he deixat les dallonses a casa. En Daixò no ha pogut venir.*

Cal assenyalar finalment les redundàncies com a característiques del llenguatge no formal. En aquest apartat podem incloure els pleonasmes del tipus de: *T'ho he vingut a dir-t'ho perquè ets un paio collonut. Ens havia vingut a visita'ns-e un munt de cops*. També cal remarcar les repeticions del tipus de *Se n'en-riiu. Ja pots enfotre-te'n tan com vulguis*. I hi podem incloure igualment les partícules introductòries interrogatives com el *que* de l'exemple següent: *¿Que hi és, la Maria?*

El lèxic específic del català oral no formal

El català no formal posseeix un lèxic específic, que, tal com hem apuntat més amunt, pertany fonamentalment al català popular (la varietat dita familiar n'és una variant per eufemisme). Existeix un nucli, una àrea bàsica, del català no formal que és la que fa de canemàs a partir del qual s'estructuren les subvarietats no formals.

En aquest nucli hi tenim:

-les accions i les situacions de la vida quotidiana

(sovint orgàniques) com: **menjar**: cruspir-se, clavar-se, calar-se/halar-se, fotre's: S'ha cruspit tot el plat. El lleó se la va cruspit. Se m'ha cruspit la taronja. S'ha clavat un bon plat de patates. S'ho ha calat tot; **menjar molt**: endrapar: Endrapava com un lladre; **el menjar**: la teca, la manduca, la halància, el halar, etc.; **beure** engolir, clavar-se, fotre's, privar-se: S'ha clavat tota l'ampolla; **beure begudes alcohòliques**: mamar, xumar, ximar, aixecar el colze: No para de mamar;

-**veure**: clissar: L'he clissat que entrava a la botiga;

-**veure-hi**: clissar-hi, guipar-hi: No hi clissa de cap ull ('no hi veu gens');

-**mirar**: guipar: No s'hi val a guipar;

-**entendre (-hi)**: clissar(-hi), capissar: Em sembla que no ha clissat res. No capisses? (el verb clissar també vol dir 'advertir, descobrir

algú': Ja t'he clissat, a tu!).

-**dormir**: clapar: Aquesta nit no he pogut clapar.

-**xerrar**: fer-la petar, fer petar la xerrada, fer la xerradeta, garlar.

-**morir/morir-se**: anar-se'n a l'altre barri, anar-se'n al calaix, anar-se'n al clot, fer l'ànec, torçar (tòrcer) el coll, fer el darrer badall, fer el dos de bastos, dinyar-la: El paio ja ha torçat el coll. Què? ¿Encara no l'ha dinyat, el teu onclo?

-**la mort**: (argot) el berbèn.

-**la pudor**: la catipèn / catipèn, la pesta, la ferum.

En alguns casos, les normes establertes han deixat en un segon terme la forma general:

-**orinar**: pixar (eufemisme infantil: fer un pipí, fer un riu; forma familiar-popular: canviar l'aigua de les olives).

-**defecar**: cagar (eufemismes: fer caca, anar de ventre, anar de cos).

-**practicar el sexe**: cardar, boixar, fer allioli, etc. (eufemismes: fer l'amor, fer les amors, tenir tracte carnal, etc.).

-**prostituta**: puta, meuca, barjaula, bagassa, bandararra, pepa, marxanda, gallufa, arreplegada, arrossegada.[vegeu també parts del cos]

El lèxic popular comporta un ús abusiu dels termes escatològics i sexuals, com ara: collonut -uda, cagar-se a les calces, cagarel·la, tifa, merder, etc.

El lèxic popular comporta un ús abusiu dels **termes escatològics i sexuals** (en la forma primitiva o en els derivats): collonut -uda, de conya, cagar-se de por, cagar-se a les calces, cagat -ada, escagassat -ada, pixar-se de riure, pixar-se en algú, pixar-se algú, etc. Cagarada, cagalló, cagarulles, cagarel·la, tifa, tifarada, merda, merder, etc.

Podem trobar lèxic no formal específic d'altres **accions, situacions o coses habituals o rellevants**:

-**anar-se'n**: guillar, pirar, tocar pirandó, tocar el dos, fotre el camp, fugir cames ajudeu-me.

-**treballar**: pencar: Es passa el dia pencant. I derivats: pencaire, el pèning-club, Sant Pencaràs (irònicament, en lloc de Sant Pancreaç).

-**diners**: peles, calés/calers, caleçons, virolles, pistrincs, pasta, cèntims, etc.

-**robar**: (transitiu) pispar, afanar,

afaitar, fotre, aixecar, arrambar, alleugerir de (alguna cosa). (intransitiu) fer córrer els dits, ésser llarg -a de dits (de mans).

-**presó**: garjola, (argot) cangrí.

-**enganyar**: aixecar la camisa, engalipar, entabanar, ensarronar, enredar.

-**mentida**: bola, bòfia, gallofa.

-**estafar**: arrissar, cotnar.

-**escarmentar**: escaldar, picar la cresta

-**estafa**: arrissada, cotnada, clatellada, garrotada (cobrament excessiu).

-**apallissar**: allisar, estomacar, clavar (fotre) un gec d'hòsties, fer una cara de mans, aixafar els morros, hostiar.

-**resultar apallissat -a**: anar calent -a, rebre una bona allisada, etc.

-**cop**: pinya, seca, fava, hòstia, nespra, ventallot, bufa, etc.

-**tenir por**: cagar-se (a les calces), tenir cangueli, estar cagat -ada (de por), estar escagassat -ada, estar acollonit -ida, arronsar-se-li el melic (a algú).

-**emborratxar-se**: engatar-se, mamar, etc. [v. beure].

-**estar borratxo -a**: anar gat -a, anar pet, anar de tort, portar la biga, anar a la vela, portar un bon pet, estar torrat -ada, portar una bona pí-tima, anar calent -a d'orelles, anar lluent -a.

-**borratxera**: mona, pí-tima, gat, gatera.

-**la beguda, el vi**: el mam, el xarel·lo. Com li agrada el mam!

-**ésser boig**: estar guillat -ada, sonat -ada, tocat -ada de l'ala, torrat -ada, faltat-li un bull (a algú), no estar bé del terrat (de la barretina), tenir aigua al comptador, no tocar ni quarts ni hores.

-**ésser estúpid -a**: ser més curt que una cua de conill (que les mànigues d'una armilla), no allargar gaire, no clissar-hi gaire, ésser un tanoca, un babau, totxo -a, curt -a de gambals, etc.

-**ésser gandul -a**: tenir mandra, ésser un mandra, tenir galvana, tenir un os a l'esquena, anar amb l'esquena dreta, fer el gos, fer el drogo.

-**ésser molt beat -a**: ser una rata de sagristia, pixar aigua beneita, ser un -a cagamisses.

-**estar distret -a**: tenir el cap a tres quarts de quinze, estar a la lluna (de València).

-**estar de mal humor**: estar de mala lluna, no estar d'ullera.

-**ésser decrepit -a**: no aguantar-se els pets.

Dibuix de Toni Donada

Les **parts del cos** també tenen una designació habitual:

–**el cap**: la cabòssia, el tupí, l'olla, la closca.

–**els ulls**: els clissos.

–**el nas**: la nàpia, la tarota.

–**les orelles**: els pàmpols.

–**la boca**: la calaixera, la bústia.

–**la llengua**: la baieta, la pastosa.

–**la mà**: la grapa, el cinc d'oros.

–**els dits**: els greps, els dàtils.

–**el pit**: la caixa: Fer caixa (treure pit).

–**el cul**: el darrere, el paner, el pompis, la popa, la caixa dels trons (de la merda).

–**la vulva** (òrgans sexuals externs): el cony, la xona, el conill(et), la figa, la patata, la carxofa, la bacora, etc.

–els pèls del pubis: el parrús.

–**el penis**: la cigala, la titola, la pixa, el piu, el pardal, el carall, etc.

–**els testicles**: els collons, la collonada, els ous, els pebrots, les boles, les pilotes, etc.

Són elements també del lèxic no formal un bon nombre de **formes insultants** aplicades a les criatures o a les persones en general: *galifardeu*, *brivall*, *bordegàs*, *bandarra* [cf. *al·lot* < *arlot*], *estaquirot*, *sòmines*, *pallús*, *talòs*, etc. Sovint es parteix de comparacions o d'extensions metafòriques: *fer el burro*, *ser un gamarús*, *un mussol*, *un dàtil*, *un pardal*, *un passerell*, etc.

Podem esmentar també alguns **adjectius i adverbis** principals, com:

–**bonic**: barbi (argot), ferm (fami-

liar), fermi (infantil).

–**bo, bé**: collonut -uda, de conya.

–**gros**: baró (argot).

–**despullat -ada, nu -a**: en pèl, conill -a, en boles, en pilotes, en pi-

El verb *fotre* ocupa un lloc central en el lèxic no formal, de manera que n'és una de les marques més inequívokes. Hi podem distingir almenys una vintena d'usos.

lota picada.

Un esment especial mereix el verb **fotre**, que ocupa un lloc central en el lèxic no formal, de tal manera que és una de les marques més inequívokes d'informalitat. Hi podem distingir almenys una vintena d'usos que podem agrupar en quatre grans accepcions. La primera gran accepció, i originària, era «**tenir relació sexual**» (amb una dona): *La va fotre. Ell se la va fotre.*

Una segona gran accepció aplega diferents usos de «**fer**»: Què fot ara aquell? Fotia molt de fàstic. No sabem què fotre amb aquest cony de paquets. Van fotre una gran festa. Ella no vol fotre d'infermera ni que la matin. Em fot més por que una pedregada. La paia no em fotia gens de cas. Fot un vent de déu-lo-pare

–fotre un clau 'copular'.

–**fotre un cristo**: 'escridassar, fer enrenou' (sinònim: fer merder).

Una tercera gran accepció

comprèn diversos sentits de «**perjudicar**»: Ho ha fet per fotre'l. M'han ben fotut! La calor fot molt.

–**resultar perjudicat o decebut**: Si va allà es fotrà ben bé. Es fotien de gana.

–**escarmentar**: Ja et fotré, jo, si t'arreplego.

–**fer fracassar, suspendre**: L'han fotut de matemàtiques.

–**enganyar**: No em fotrà pas, aquella mala puta!

–**riure's, burlar-se**: No te'n fotis, eh? Se'n fot del mort i del qui el vetlla.

–**desinteressar-se d'un fet o d'una persona**: Se me'n fot. Se'ls en fotia que no pogués pagar.(amb el prefix re-): Se me'n refot. Se li'n ben refot.

–**fer alguna cosa inconvenient, fer broma**. No fotis, ara. No fotem, que no estic per brocs.

–**robar, prendre**: M'han fotut el cotxe. M'ha fotut el paraigua.

–**complicat -ada, difícil**: És una mica fotut, això. Aquell problema sí que era fotut. Això ho tenim fotut.

–**malalt -a, deprimit -ida, cansat -ada**: Està molt fotuda. L'he vist fotut. Estic fotut després de caminar tant.

–**espatllat -ada**: Té el cotxe fotut.

–**dolent, extravagant**: Aquell fotut animal. Té un fotut geni!

–**suportar alguna cosa dolenta**: fer-se fotre: Ara que es faci fotre! M'hauré de fer fotre.

–**avorrir-se**: fotre's de fàstic.

–no és veritat!, no m'ho crec!, i ara!: no fotis!

–**espatllar** (una cosa): fotre-la (sinònim: cagar-la, vessar-la). Ara sí que l'hem fotuda!

Una quarta gran accepció, encara, recull els sentits de «**posar, administrar**».

–**posar, ficar**: Va fotre el camió al mig del pas. M'he fotut malament els mitjons. El sòmines s'ha fotut el cunyat a casa.

–**aplicar brutalment, etzibar, clavar** (un cop, etc.): Li ha fotut un ventallot de cal déu.

–**llançar bruscament, llençar**: Li va fotre un plat pel cap. El va fotre escales avall. La va fotre fora.

–**caure, estimbar-se**: Es va fotre daltabaix..

–**posar-se a** (amb la preposició a): Es va fotre a riure com un boig. Ara no et fotis a plorar, eh?

–**menjar-se, beure's**: S'ha fotut tot un pollastre. S'ha fotut mig porró.

–**endavant!, vinga!**: fot-li !, fot-li fort !, fot-li que és de Reus!

–**llençar, rebutjar**: fotre a mar, a la bassa, a la merda, al rec, a can Pistras: Això no serveix per a res; ja ho pots fotre a mar.

–**caure violentament**: fotre's de lloros: S'ha fotut de lloros.

Algunes frases no poden ésser clarament assignades a cap d'aquestes quatre grans accepcions:

–**al capdavant**: fet i fotut. Fet i fotut són només tres dies.

–**anar-se'n**: fotre el camp, fotre-se-la: Ella va dir adéu i va fotre el camp. Se la va fotre ahir al vespre.

El verb *fotre* ha creat un nombre important de derivats amb significats ben diversos:

–de qualsevol manera: a la fo-

trenca.

–**una gran quantitat**: un fotral, una fotralada, un fotimer.

Existeixen, a més, **deformacions i eufemismes** de *fotre*, com: *fúmer* (o *fumre*), *fótxer*, *foscar*, etc. El verb *clavar*, *clavar-se*, pot substituir bona part dels sentits de la «gran accepció quarta»: *Li va clavar un mastegot. Es va clavar daltabaix d'un marge. Es van clavar a riure com uns bojos. S'ha clavat un pollastre sencer. En algunes zones geogràfiques el verb cardar ha començat a prendre terreny al verb fotre: Què cardes? M'han cardat la moto. Això sí que és cardat. Li va cardar una hòstia. Li vaig cardar un llibre pel cap. S'ha cardat tot el porró.*

Ús literari de les varietats no formals. Textos models

Sovint, en la creació literària i en la traducció, les varietats no formals no s'utilitzen amb la plenitud de recursos possibles. Per tal de permetre la comprensió del lector o de l'espectador, únicament s'hi posen algunes marques d'informalitat. Podem dir, doncs, que en la majoria dels casos, amb uns recursos essencials, n'hi ha prou per a donar un to d'informalitat a un text determinat. Cal, doncs, conèixer amb prou seguretat el llenguatge no formal bàsic.

La utilització de les varietats no formals representa la transgressió de la norma que regeix el llenguatge formal. En aquest sentit cal assenyalar que per a poder fer un ús literari de qualsevol transgressió és imprescindible que tota comunitat lingüística tingui ben establerta una llengua estàndard. Si no existeix un estàndard establert, les desviacions

o transgressions no seran captades adequadament (perquè només prenen sentit en relació amb una referència estable). És, doncs, totalment compatible reclamar alhora la possibilitat literària de transgressió i l'enfortiment de l'estàndard, ja que són pràctiques que es complementen forçosament, pel fet d'ésser la norma general l'eix respecte al qual la llengua (i l'escriptor) pot desenvolupar la seva creativitat. Sense un estàndard ben establert la literatura no es podrà desenvolupar convenientment.

L'ús de les varietats no formals no es pot limitar al maneig mecànic d'un repertori estable de recursos. Cal tenir en compte almenys la possibilitat de desenvolupar la figura de l'eufemisme (*coi*, *cot*, en lloc de *cony*; *fúmer*, *fotxar*, *foscar*, etc. en lloc de *fotre*; *caratxo*, *caram*, en lloc de *carai* o *carall*; *cordills*, *culleres*, *cordons* en lloc de *collons*, etc.) o recórrer a la intensificació (com en l'expansió semàntica del verb *cardar* en substitució de *fotre*)... Els recursos creatius són múltiples i en aquest cas (com en els altres camps de la literatura) no s'ha de tenir por de la creació de nous mots. Per exemple, si escric: *Només d'arribar se'm va esconillar tota davant meu*, no incorreré en cap error malgrat no poder trobar en cap recull lèxic el verb *esconillar-se*. L'existència de *conill -a* en el sentit de «nu -nua» permet aquesta creació.

Com a conclusió podem dir, doncs, que és possible de «parlar malament» però «fent-ho bé». Aquest escrit és tan sols un petit esquitx dels recursos possibles per a «malparlar correctament».◆

CENTRE D'ASSESSORAMENT I FINQUES, S.L.

JOSEP M. BARNEDA I MOYA
Graduat Social - Administrador de Finques
Tècnic Tributari

Girona Assessors
Assessoria Laboral
Fiscal i Comptable

Finques Onyar
Lloguers en general

Rutlla, 11 - entresol 8a. - Tel. 972 20 67 41 - Fax 972 22 77 42 - 17002 GIRONA